

การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะหลักของวิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุข

การวิเคราะห์ความตรงเชิงประจำปัจจัยและความไว

วิวัลย์ดา สิริชีวนันท์^{1*} สมโภชน์ อونกสุข² และ ระพินทร์ ฉายวิมล³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะหลักของวิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุข ทดสอบความสอดคล้องของแบบจำลองโครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้กับข้อมูลเชิงประจำปัจจัย วิเคราะห์ความตรงเชิงประจำปัจจัยและความไวของตัวบ่งชี้เมื่อนำแบบประเมินสมรรถนะหลักวิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุขไปใช้ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นบุคลากรสาธารณสุข สังกัดสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1-12 กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 400 คน ได้รับการทดสอบโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และใช้โปรแกรม LISREL ในการวิเคราะห์重回帰เชิงเส้น เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างเชิงเส้นกับข้อมูลเชิงประจำปัจจัยสมรรถนะหลักของวิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุข

ผลการวิจัยทั่วไป

1. ตัวบ่งชี้สมรรถนะหลักวิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุข มีจำนวน 52 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก เรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อยคือ 1) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (.57) มี 7 ตัวบ่งชี้ 2) การเป็นแบบอย่างที่ดี (.93) มี 9 ตัวบ่งชี้ 3) การพัฒนาตนเอง (.94) มี 11 ตัวบ่งชี้ 4) การทำงานเป็นทีม (.95) มี 11 ตัวบ่งชี้ 5) การสร้างและสนับสนุนการมีส่วนของสมาชิกกลุ่ม (.89) มี 14 ตัวบ่งชี้ ค่าอำนาจจำแนกรายชื่อ มีค่าอยู่ระหว่าง 0.28 - 0.77 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 ความตรงเชิงโครงสร้าง พ布ว่า โมเดล การวิจัยทดสอบกับข้อมูลเชิงประจำปัจจัยอยู่ในเกณฑ์ดี ผลการทดสอบไฟ-สแควร์ มีค่าเท่ากับ 2060.10 ค่า p-value เท่ากับ 0.0765 ท่องค่าอิสระเท่ากับ 1145 ค่า GFI เท่ากับ 0.97 ค่า AGFI เท่ากับ 0.95 ค่า RMSEA เท่ากับ 0.033

2. การวิเคราะห์ความตรงเชิงประจำปัจจัยโดยการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์เพื่อหาความสอดคล้องระหว่างคะแนนรวมรายองค์ประกอบจากการประเมินตนเองของวิทยากรกระบวนการกับคะแนนรวมจากการประเมินสมรรถนะรายบุคคลของผู้ประเมินพบว่า คะแนนรวมองค์ประกอบหลักสมรรถนะหลักวิทยากรกระบวนการด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม การพัฒนาตนเอง การเป็นแบบอย่างที่ดี การทำงานเป็นทีม และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสอดคล้องกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การวิเคราะห์ความไวของตัวบ่งชี้ โดยการเปรียบเทียบคะแนนสมรรถนะระหว่างกลุ่มวิทยากรกระบวนการที่มีคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะสูงกับกลุ่มนี่มีคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะต่ำ พ布ว่า คะแนนเฉลี่ยสมรรถนะหลักวิทยากรกระบวนการด้านการสร้างและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม การพัฒนาตนเอง การเป็นแบบอย่างที่ดี การทำงานเป็นทีม และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และแบบประเมินสมรรถนะหลักวิทยากรกระบวนการได้โดยมีค่าความไวทั้งฉบับเท่ากับ 0.8

คำสำคัญ: วิทยากรกระบวนการ สมรรถนะ การพัฒนาตัวบ่งชี้

^{1*} นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชัย วัสดุและสิ่ติการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

² อาจารย์ประจำภาควิชาชีวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

³ อาจารย์ประจำภาควิชาชีวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

A DEVELOPMENT OF INDICATORS FOR CORE COMPETENCY OF PUBLIC HEALTH FACILITATORS : ANALYSIS OF EMPIRICAL VALIDITY AND SENSITIVITY

Wiwanda Siricheewanan^{1*} Somphote Anaksuk² and Rapin Chayvimal³

Abstract

This research aimed at developing composite indicators for core competency of public health facilitators; to use empirical data to test the validity of the structural model of core competency of public health facilitators and analyzed of empirical validity and sensitivity. The research sample consisted of 400 public health officers in Disease Prevention & Control 1-12 Office selected by stratified random sampling technique. The research data were collected by a questionnaire and analyzed by descriptive statistics using statistical software, confirmatory factor analysis, and second-order confirmatory factor analysis using LISREL software.

The results of this study were as follows:

1. The factors which influenced core competency of public health facilitators consisted of five factors and 52 indicators. The composite indicators of core competency of public health facilitators consisted of five major factors in the order of factor loading as follow : creative thinking (.97), model of positive behavior (.93), self-development (.90), teamwork (.89), and sustain a participatory of the group (.88). The five factors must be practiced by fourteen minor factors and 52 variables which were the indicators of core competency. There were 7 indicators of creative thinking, 9 indicators of model of positive behavior, 11 indicators of self-development , 11 indicators of teamwork, and 14 indicators of create and sustain a participatory of the group. The discriminating index were .28 to .77. The reliability of the questionnaire calculated by the Cronbach's alpha coefficient was 0.96. The results of the structural validity test of the model of competency of public health facilitate with the empirical data revealed that the model significantly correlated with the empirical data ($\chi^2 = 2060.10$, $df = 1145$, $P\text{-value} = 0.0765$, $GFI = 0.97$, $AGFI = 0.94$, $RMSEA = .0333$).

2. Analyzed of empirical validity of core competency assessment form, correlation coefficients, rho, were calculated between total scores for sustain a participatory of the group, self-development, model of positive behavior, teamwork, and creative thinking by self assessment of facilitators and total scores of individual assessment by supervisors. They were a significant correlations at .05 level.

3. Analyzed of sensitivity for using core competency assessment form, compare average scores between high competency facilitators and low competency facilitators for sustain a participatory of the group, self-development, model of positive behavior, teamwork, and creative thinking was statistically different at the 0.5 level. Core competency assessment form for public health facilitators could classify the difference of facilitator competency (sensitivity = 0.8).

Keywords : Facilitators consisted, Competency, A development of indicators

บทนำ

ความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยังถือเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าและยั่งยืนที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับการลงทุนประเภทอื่นๆ ทั้งนี้ เพราะความสำเร็จขององค์กรขึ้นอยู่กับศักยภาพของบุคลากร (จารุพงศ์ พลเดช, 2551) ทรัพยากรบุคคลถือได้ว่าเป็นทรัพยากรหื่นที่มีความสำคัญต่อการสร้างความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการดำเนินธุรกิจซึ่งมูลค่าของ “ทรัพยากรบุคคล” จะอยู่ที่พฤติกรรมและผลของการทำงาน โดยที่องค์การต่างๆ พยายามมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพและความสามารถของบุคลากรของตนให้มีประสิทธิภาพในการทำงานให้ดียิ่งขึ้น (อนุพันธ์ ชนจิตดา, 2552)

กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานราชการที่ให้บริการประชาชนในด้านสุขภาพโดยมีภารกิจและบทบาทในการสนับสนุนด้านวิชาการ การถ่ายทอดความรู้แก่ท้องถิ่น และประชาชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมและสามารถดำเนินการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันและควบคุมโรคได้เอง วิธีการสนับสนุนด้านวิชาการวิธีหนึ่งที่ใช้กันอย่างแพร่หลายคือ การฝึกอบรมที่แบ่งผู้เข้ารับการอบรมเป็นกลุ่มย่อย และมีผู้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะสมาชิกกลุ่มเรียกว่า “วิทยากรกระบวนการ” (Facilitator) ที่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่กลุ่มและกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมหรือร่วมฝึกอบรมได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดกันอย่างจริงจัง ช่วยให้สมาชิกกลุ่มเกิดการเรียนรู้อย่างมากพอที่จะพัฒนาศักยภาพของตนอ่อนมาได้ เกิดการคิดที่เป็นระบบ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์อย่างตรงไปตรงมา ร่วมกันคิดร่วมกันทำ ร่วมกันแก้ไขปัญหา เป็นผู้ที่ทำให้สมาชิกค้นพบคุณค่า (Value) ของเนื้อหาสาระด้วยตัวเอง (อรัญญา ปูรณ์, 2552) แต่การที่วิทยากรกระบวนการจะสามารถแสดงบทบาทของตนได้อย่างเหมาะสมนั้น จำเป็นต้องรู้ว่า วิทยากรกระบวนการที่มีประสิทธิภาพนั้นควรมีความสามารถหรือสมรรถนะด้านใดบ้าง

การค้นคว้าแนวคิดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะ บทบาท คุณลักษณะของวิทยากรกระบวนการพบว่า มีนักวิชาการ และสถาบันทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศได้สรุปไว้วัดังนี้ สมาคมวิทยากรกระบวนการระบุว่า

ประเทศไทย สมรรถนะเมริค (2003) ได้ศึกษาด้วยวิธีการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญและวิทยากรกระบวนการสรุปได้ว่า สมรรถนะวิทยากรกระบวนการ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบคือ การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ใช้ บริการ ผู้จัดการอบรม การวางแผนกระบวนการกลุ่มที่เหมาะสม การสร้างและสนับสนุนสภาพแวดล้อม การชี้แจงกลุ่มไปสู่ผลลัพธ์ที่เกิดประโยชน์และเหมาะสม การสร้างและคงไว้ซึ่งความรู้ความเชี่ยวชาญ การเป็นตัวอย่างที่ดีในการวางแผนที่ดี ยังได้กล่าวถึงบทบาทของวิทยากรกระบวนการ ในฐานะผู้อำนวยความสะดวกคือ การปฏิบัติในฐานะผู้ประสาน การติดต่อกับบุคคลที่เป็นแกนหลักที่อยู่นอกกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ การให้คำแนะนำในการเลือกปัญหาและสมาชิกกลุ่ม การเป็นผู้กระตุ้น การดึงบุคคลให้ออกมาจากลักษณะการกระทำในอดีต และนำไปสู่การวิเคราะห์ลักษณะพฤติกรรม การเป็นผู้สังเกตการณ์ที่มีใจจรดจ่อในกระบวนการกลุ่มว่า กำลังพูดเกี่ยวกับอะไร การเป็นผู้สร้างบรรยากาศ การจัดบรรยากาศกลุ่มให้มีการเปิดใจกว้าง เพื่อให้เกิดการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นผู้ช่วยการสื่อสารช่วยสมาชิกในการพัฒนาทักษะ ของการให้และการรับสารสนเทศ ความคิดเห็นและประสบการณ์ และเป็นผู้เลี้ยงในการเรียนรู้ ช่วยสมาชิกในการจัดการกับประสบการณ์ของตนเองเหมือนกับเป็นแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ การช่วยเหลือสมาชิกในการรับผิดชอบการเรียนรู้และการพัฒนาตนของสมาชิก สำหรับในประเทศไทยมีผู้กล่าวถึงคุณสมบัติ บทบาทและสมรรถนะของวิทยากรกระบวนการไว้หลายท่าน ได้แก่ อรจิร์ย ณ ตะกั่วทุง (2550) อนุวัฒน์ ศุภชุติกุล (2542) ประเวศ วงศ์ (2545) ออมศรี ดุยระพิงค์ (2548) และ กิตติชัย รัตนะ (2552) ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาปรับเปลี่ยนและสังเคราะห์เป็นสมรรถนะหลักของวิทยากรกระบวนการ และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ได้สมรรถนะหลักของวิทยากรกระบวนการ 5 ด้านคือ การสร้างและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม การพัฒนาตนเอง การเป็นแบบอย่างที่ดี การทำงานเป็นทีม และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะหลักของวิทยากรกระบวนการ พิรุณทั้งพัฒนาตัวบ่งชี้

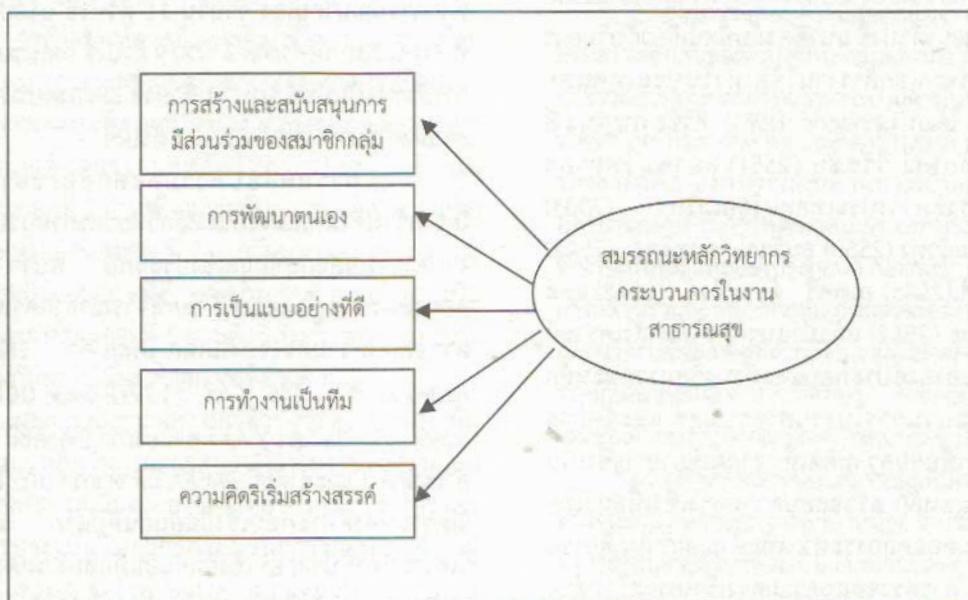

แต่ละด้านของสมรรถนะหลักวิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุข และสร้างแบบประเมินสมรรถนะหลักของวิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุข รวมทั้ง วิเคราะห์ทำความตระหนักระบบทั้งประจักษ์และความไวของแบบประเมินที่นำไปใช้ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่สามารถประเมิน สมรรถนะหลักวิทยากรกระบวนการของหน่วยงาน ซึ่งจะ เป็นแนวทางการพัฒนาเสริมสร้างสมรรถนะวิทยากร กระบวนการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นการ ส่งเสริมและสนับสนุนศักยภาพของหน่วยงาน องค์กร และเครือข่ายต่างๆ ที่ทำงานด้านสุขภาพให้เกิดการ ขับเคลื่อนร่วมกันนำไปสู่การมี “สุขภาวะ” ของ ประชาชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะหลักของวิทยากร กระบวนการในงานสาธารณสุข
- ทดสอบความสอดคล้องของแบบจำลองโครงสร้าง เชิงเส้นตัวบ่งชี้กับข้อมูลเชิงประจักษ์
- วิเคราะห์ความตระหนักระบบทั้งประจักษ์และความไว ของตัวบ่งชี้ เมื่อนำแบบประเมินสมรรถนะหลักวิทยากร กระบวนการในงานสาธารณสุขไปใช้

จากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้นำมา สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยสมรรถนะหลักวิทยากรกระบวนการ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยเป็นบุคลากรสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1-12 สังกัดกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข รวมจำนวน 12 หน่วยงาน จำนวน 1,017 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสอบถาม และแบบประเมินสมรรถนะ รายละเอียดดังนี้

การพัฒนาแบบจำลองเชิงทฤษฎี ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาตัวบ่งชี้ แนวคิด มั่นทัศน์เกี่ยวกับวิทยากรกระบวนการจากการเอกสารงานวิจัย ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ได้แก่ Johnstone (1981) ศิริชัย กานุจนาสี (2550) นงลักษณ์ วิรชัย (2551) สมาคมวิทยากรกระบวนการระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา (2003) อรจริย์ ณ ตะกั่วทุ่ง (2550) อนุวัฒน์ ศุภชิติกุล (2542) ประเวศ วงศ์ (2545) ออมศรี ดุยระพิงค์ (2548) และกิตติชัย รัตนะ (2552) เล่าว่าแนวคิดที่ได้มาสังเคราะห์ได้ภาพรวมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะหลัก วิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุข และจัดการสนับสนุนกลุ่มเพื่อขอความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยหาต้นเหตุความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับพฤติกรรมบ่งชี้ (IOC) การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Confirmatory Factor Analysis: CFA) หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ และการตรวจสอบความเที่ยงของแบบวัดด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลfaของครอนบาก (Cronbach's Alpha Coefficient)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอหนังสือจากคณบดี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาถึงผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1-12 เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้บุคลากรในสังกัดให้ข้อมูลเพื่อการวิจัยผู้วิจัยประสานเก็บข้อมูลด้วยตัวเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลในการหาค่าสถิติพื้นฐานและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันโดยใช้โปรแกรม SPSS for Windows วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรม LISREL

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะหลักของวิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุข สมรรถนะหลักของวิทยากรกระบวนการประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 52 ตัวบ่งชี้ จำแนกเป็นองค์ประกอบที่ 1 การสร้างและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม จำนวน 14 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 2 การพัฒนาตนเอง จำนวน 11 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 3 การเป็นแบบอย่างที่ดี จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 4 การทำงานเป็นทีม จำนวน 11 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบที่ 5 ความคิดคริเริ่มสร้างสรรค์ จำนวน 7 ตัวบ่งชี้

2. การทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างเชิงเส้นสมรรถนะหลักวิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุขกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบร่วม มีความสอดคล้องกันอยู่ในเกณฑ์ดี โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของโมเดล ได้แก่ ค่า Chi-square = 2060.10, df = 1145, $\chi^2/df = 1.799$, P-value 0.0765, CFI = 0.99, GFI = 0.97 ค่า χ^2/df มีค่าน้อยกว่า 2 ค่าดัชนี CFI ที่มีค่าเข้าใกล้ 1 และค่าดัชนี RMSEA มีค่าต่ำกว่า 0.05 โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยตัวบ่งชี้ 52 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ มีความตรงเชิงโครงสร้างโดยที่ตัวบ่งชี้รวมสมรรถนะหลักวิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุขเกิดจากองค์ประกอบด้านความคิดสร้างสรรค์ เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี องค์ประกอบด้านการพัฒนาตนเอง องค์ประกอบด้านการทำงานเป็นทีม และองค์ประกอบด้านการสร้างและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม เป็นองค์ประกอบสุดท้าย

3. การวิเคราะห์ความตรงเชิงประจักษ์และความไวของตัวบ่งชี้ เมื่อนำแบบประเมินสมรรถนะหลักวิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุขไปใช้

การวิเคราะห์ความตรงเชิงประจักษ์โดยการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ (r) เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างคะแนนรวมรายองค์ประกอบจากการประเมินสมรรถนะตนเองของวิทยากรกระบวนการกับคะแนนรวมรายองค์ประกอบจากการประเมินสมรรถนะของวิทยากรกระบวนการด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม การพัฒนาตนเอง การเป็นแบบอย่างที่ดี การทำงานเป็นทีม และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสอดคล้องกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การวิเคราะห์ความไวของตัวบ่งชี้โดยการเปรียบเทียบคะแนนสมรรถนะระหว่างกลุ่มวิทยากรกระบวนการที่มีคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะสูงกับกลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะต่ำ พบร่วมคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะหลักวิทยากรกระบวนการในองค์ประกอบที่ 1 การสร้างและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม องค์ประกอบที่ 2 การพัฒนาตนเอง องค์ประกอบที่ 3 การเป็นแบบอย่างที่ดี องค์ประกอบที่ 4 การทำงานเป็นทีม และองค์ประกอบที่ 5 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ความไวตัวบ่งชี้ของแบบประเมินสมรรถนะหลักวิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุข จากผลการประเมินตนเองของวิทยากรกระบวนการและผลการประเมินวิทยากรกระบวนการรายบุคคลโดยผู้ประเมินตามสูตรการคำนวณความไวโดยใช้ตาราง 2×2 พบร่วมประเมินสมรรถนะหลักวิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุขทั้งฉบับมีค่าความไวเท่ากับ 0.8

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย มีประเด็นสำคัญที่จะอภิปรายผลดังนี้

1. การสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะหลักของวิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุข การพัฒนาตัวบ่งชี้โดยใช้นิยามเชิงประจักษ์ (Empirical Definition) ซึ่งเป็นนิยามที่มีลักษณะใกล้เคียงกับนิยามเชิงทฤษฎี เพราะเป็นนิยามที่กำหนดดาวตัวบ่งชี้ประกอบด้วยตัวแปร

อย่างไร และกำหนดรูปแบบวิธีการรวมตัวแปรให้ได้ตัวบ่งชี้โดยมีทฤษฎี เอกสารวิชาการ หรืองานวิจัยเป็นพื้นฐาน แต่การกำหนดน้ำหนักของตัวแปรแต่ละตัวที่จะนำมารวบกันในการพัฒนาตัวบ่งชี้นั้นมีได้อาศัยแนวคิดทฤษฎีโดยตรง แต่อาร์ย์การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Johnstone, 1981) ซึ่งเป็นการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่สอดคล้อง กับบริบทของวิทยากรกระบวนการในประเทศไทย ดังจะเห็นได้ว่า สมรรถนะของวิทยากรกระบวนการในต่างประเทศจะเน้นในเชิงธุรกิจ เช่น สมรรถนะด้านการสร้างความสัมพันธ์หรือความร่วมมือที่ระบุสมรรถนะให้วิทยากรกระบวนการคำนึงถึงความต้องการของลูกค้าหรือผู้ว่าจ้าง (International Association of Facilitators , 2003) ซึ่งจากผลการวิจัย พบร่วม ในประเทศไทย ไม่ได้ถูกระบุให้เป็นสมรรถนะของวิทยากรกระบวนการ

2. การตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองโครงสร้างเชิงเส้นของตัวบ่งชี้กับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบร่วม ตัวบ่งชี้รวมสมรรถนะหลักวิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุข เกิดจากองค์ประกอบด้านความคิดสร้างสรรค์ เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี องค์ประกอบด้านการพัฒนาตนเอง องค์ประกอบด้านการทำงานเป็นทีม และองค์ประกอบด้านการสร้างและสนับสนุน การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยและสมมติฐานการวิจัย รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่ศึกษา ซึ่งข้ออภิปรายที่ยกันแท้ลงองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย มีดังนี้

ความคิดสร้างสรรค์เป็นสมรรถนะที่มีความสำคัญเป็นลำดับแรกโดยพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบ และเมื่อพิจารณาในรายตัวบ่งชี้จะเป็นว่า ความยืดหยุ่นทางความคิด และการมองภาพองค์รวม มีค่าเฉลี่ยค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับตัวบ่งชี้อื่น ๆ ซึ่งในด้านด้านสาธารณสุข การมองภาพองค์รวมเพื่อวิเคราะห์ วินิจฉัยโรค สาเหตุที่ก่อให้เกิดโรค รวมถึงสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ที่ช่วยในการป้องกันควบคุมโรค เป็นสิ่งจำเป็น จึงทำให้ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่วิทยากรกระบวนการมีสมรรถนะในด้านนี้เป็นพื้นเดิมอยู่แล้ว สอดคล้องกับแนวคิดของ อนุวัฒน์ศุภชิตกุล (2542) ที่เห็นว่า วิทยากรกระบวนการควรมีความสามารถในการสรุป และเชื่อมโยงให้เห็นภาพรวมมากกว่า การมองประเด็นเล็ก หรือแยกส่วน และมีความคิดสร้างสรรค์คิดแบบองค์รวม (อรจิร์ย์ ณ ตะกั่วทุ่ง, 2550)

การเป็นแบบอย่างที่ดี ประกอบด้วย ความเป็นกลาง การยึดมั่นในความถูกต้องของธรรมและจริยธรรม และการควบคุม ตนเอง เนื่องจากงานด้านสาธารณสุขเป็นงานบริการ การให้การรักษาโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติซึ่งเป็นสิ่งที่บุคลากรสาธารณสุขและการแพทย์มีความตระหนักรเป็นอย่างมาก ดังนั้น ในการเป็นวิทยากรกระบวนการจึงต้องเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับจากสมาชิกกลุ่มนี้ น่องจากเป็นคนกลางที่ไม่มีส่วนได้เสียกับผลที่จะเกิดขึ้น สอดคล้องกับอนุวัฒน์ ศุภชลิติกุล (2542) ที่เห็นว่า วิทยากรกระบวนการต้องวางตัวเป็นกลางเมื่อมีความไม่ลงรอยกันของสมาชิกกลุ่มนี้ ความเป็นธรรม ไม่โอบอุ้ย หรืออุดติ ไม่มีส่วนได้เสียในประเด็นของกลุ่มทั้งทางตรงและทางอ้อม

การพัฒนาตนเอง ประกอบด้วยองค์ประกอบอย่างไร ก็ได้แก่ ความใฝรู้ การสืบเสาะหาข้อมูล การประยุกต์ใช้ความรู้ การที่บุคลากรสาธารณสุขให้ความสำคัญกับสมรรถนะด้านนี้อาจเป็นเพราะงานด้านสาธารณสุขต้องอาศัยความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ที่สามารถรองรับการเกิดขึ้นของโรคที่อุบัติใหม่ และความรุนแรงของโรคที่อุบัติขึ้น ตลอดจนสภาวะการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังที่ ประเวศ วงศ์ (2545) เสนอว่า วิทยากรกระบวนการ เป็นบุคคลที่พยาบาลฝึกฝน พัฒนาตนเองและบุคคลในทีมให้เป็นผู้รอบรู้ มีโลกทัศน์ที่ถูกต้อง รวมถึงทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และมีความสามารถในการเข้าถึงแหล่งความรู้ภายนอก

การทำงานเป็นทีม เป็นองค์ประกอบสมรรถนะหลักวิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุขที่มีความสำคัญ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาร่วมกับค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนการประเมินตนเอง ของวิทยากรกระบวนการกับคะแนนการประเมินของผู้ประเมิน และค่าเฉลี่ยความหมายรวมของตัวบ่งชี้องค์ประกอบสมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีมจะพบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในลำดับแรก แสดงให้เห็นว่า วิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุขให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม ทั้งนี้อาจเนื่องจากบทหน้าที่รวมถึงภารกิจของบุคลากรสาธารณสุขที่ต้องปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับ

มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบของกลุ่มตามโครงสร้างหน่วยงานที่ปรับใหม่ (กรมควบคุมโรค, 2554) ซึ่งต้องประสานความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆ โดยเฉพาะภารกิจในด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านสาธารณสุขที่จำเป็นต้องมี (ศูนย์พัฒนาทรัพยากรศึกษา, 2555)

การสร้างและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม เป็นสมรรถนะที่บุคลากรด้านสาธารณสุขให้ความสำคัญในลำดับสุดท้ายเมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยความหมายสมรรถนะด้าน เชนเดียวกับเมื่อพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบ แต่เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยความหมายรวมของตัวบ่งชี้ จะเห็นได้ว่า การกระตุนให้กลุ่มมีการแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสาธารณสุข มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงว่า บุคลากรสาธารณสุขที่เป็นวิทยากรกระบวนการยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มโดยใช้ศิลปการสื่อสาร และความเข้าใจในตัวสมาชิกกลุ่มประกอบ เช่นเดียวกับที่ กิตติชัย รัตนะ (2548) เห็นว่า วิทยากรกระบวนการต้องเป็นผู้มีทักษะในการสื่อสารและสามารถโน้มน้าวใจบุคคลอื่นได้ดีเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และสอดคล้องกับ ธนาณัท บุญโญปราณ (2548) ที่ศึกษาเรื่องการสื่อสารของวิทยากรกระบวนการในโครงการพัฒนาชุมชน จังหวัดรัตนคีรี ประเทศกัมพูชา พบว่า กลยุทธ์ในการสื่อสารของวิทยากรกระบวนการคือภาษาที่ใช้สร้างความเข้าใจได้อย่างชัดเจน มีการเตรียมสื่อที่เร้าความสนใจ

3. การวิเคราะห์ความตรงเชิงประจักษ์และความไวของตัวบ่งชี้ เมื่อนำแบบประเมินสมรรถนะหลักวิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุขไปใช้ แบบประเมินสมรรถนะหลักวิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุขที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความตรงเชิงประจักษ์ สามารถตรวจสอบสมรรถนะหลักที่เป็นจริงจากตัววิทยากรกระบวนการเองได้ตั้งกับการประเมินสมรรถนะหลักของวิทยากรกระบวนการจากผู้ประเมิน และมีความไวในการจำแนกความแตกต่างของสมรรถนะหลักของวิทยากรกระบวนการได้ ทั้งในการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและการคำนวณความไว โดยใช้ตาราง 2 X 2 ซึ่ง สอดคล้องกับคุณสมบัติที่สำคัญของตัวบ่งชี้ที่ดีที่จะต้องมีความไวต่อคุณลักษณะที่มุ่งวัด สามารถแสดงความ

แตกต่างระหว่างสิ่งที่ต้องการวัดได้อย่างชัดเจน (ศิริชัย กาญจนวاسي, 2550: อนุรักษ์ ให้ดีลิก, 2555)

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 กรมควบคุมโรคและหน่วยงานด้านสาธารณสุขสามารถนำสมรรถนะที่ค้นพบไปใช้เป็นแนวทางการจัดทำหลักสูตร และหัวข้อวิชาที่เหมาะสม เพื่อใช้ในการฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะวิทยากรกระบวนการของหน่วยงาน ทำให้ลดค่าใช้จ่าย และเวลาอันเกิดจากการพัฒนาบุคลากรที่ไม่ตรงกับสมรรถนะ

1.2 กลุ่มพัฒนาองค์กร หรือพัฒนาบุคลากร ของกรมควบคุมโรคและหน่วยงานด้านสาธารณสุข สามารถนำแบบประเมินไปเป็นเครื่องมือในการคัดเลือกผู้ที่ทำหน้าที่วิทยากรกระบวนการได้อย่างเหมาะสม

1.3 ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่วิทยากรกระบวนการในปัจจุบัน สามารถใช้แบบประเมินที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ในการประเมินสมรรถนะตนเอง เพื่อให้ทราบว่า ปัจจุบันตนเองมีสมรรถนะการเป็นวิทยากรกระบวนการด้านใดบ้าง ในระดับใด และควรจะต้องพัฒนาตนเองในด้านใดต่อไป

1.4 สถาบันการศึกษาที่มีหลักสูตรการเรียนการสอนในหัวข้อวิชา วิทยากรกระบวนการสามารถนำสมรรถนะที่ค้นพบจากการวิจัยไปใช้อ้างอิงในการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับ

ความสามารถของวิทยากรกระบวนการได้อย่างชัดเจน จากตัวปัจจัยต่างๆ ของแต่ละองค์ประกอบ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากแบบประเมินสมรรถนะที่สร้างขึ้น เพื่อให้สามารถนำไปพัฒนาสมรรถนะวิทยากรกระบวนการในแต่ละองค์ประกอบได้มีประสิทธิภาพ จึงควรศึกษาปรับแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของวิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุขในแต่ละองค์ประกอบว่า สามารถจะใช้วิธีการได้ดีบ้างในการพัฒนาสมรรถนะ เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่วิทยากรกระบวนการที่ต้องการพัฒนาตนเอง และหน่วยงานที่ต้องการเสริมสร้างประสิทธิภาพให้วิทยากรกระบวนการ

2.2 แบบประเมินสมรรถนะที่สร้างขึ้นใช้สำหรับวิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุข ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมสมรรถนะหลักของวิทยากรกระบวนการในบริบทอื่นๆ เช่น วิทยากรกระบวนการ ด้านการศึกษาที่ต้องการให้ผู้สอนเป็นครุยวิทยากร กระบวนการ วิทยากรกระบวนการในหน่วยงานทหารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งอาจมีสมรรถนะต่างๆ ที่เหมือนหรือแตกต่างกันกับวิทยากรกระบวนการในงานสาธารณสุข เพื่อนำมาเป็นข้อพิจารณาในการพัฒนาวิทยากรกระบวนการ เช่น ด้านบุคลิกภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กองแผนงาน กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2554). แผนปฏิบัติราชการ 4 ปี กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ.2555-2558. สำนักพิมพ์อักษรกราฟฟิกแอนด์ไซน์. กรุงเทพฯ.
- กิติชัย รัตนะ. (2548). การบริหารจัดการลุ่มน้ำโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- จากรุพงศ์ พลดेश. (2551). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. (ออนไลน์) สืบค้นจาก www.lopburi.go.th/governor/book_january_51/human.doc.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2551). การพัฒนาตัวบ่งชี้การประเมิน. การประชุมวิชาการ เปิดขอบฟ้าคุณธรรมจริยธรรม. วันที่ 29 สิงหาคม 2551. กรุงเทพฯ: โรงเรียนแม่มารดาเดอร์.
- ประเวศ วสี. (2545). ยุทธศาสตร์ชาติเพื่ออาชีวะความยากจน. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนห้องถังพัฒนา.
- ธนานันท์ บุญโญปกรณ์. (2548). การสื่อสารของวิทยากรกระบวนการในโครงการพัฒนาชุมชน จังหวัดรัตนคีรีประเทศ กัมพูชา. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. นิเทศศาสตร์ (นิเทศศาสตร์พัฒนาการ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. บัณฑิต วิทยาลัย.
- ศิริชัย กาญจนวاسي. (2550). ทฤษฎีการประเมิน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรัญญา ปรุณัน. (2552). สมรรถนะของทีมงาน. วารสารการบริหารคน. n. 36-39
- อนุพันธ์ ชุมจินดา. (2551). Competency หมายถึงองค์การ หรือ องค์การเหมาะสมกับ Competency. บริษัทไทยวิจัย และฝึกอบรม จำกัด.
- อนุรักษ์ โชคดิลก. (2555). สถิติเพื่อการวิจัย: มุ่งสู่การปฏิบัติ. วิรัตน์เอ็คคูเคชั่น. กรุงเทพฯ.
- อนุวัฒน์ ศุภชุติกุล. (2542). Facilitator กับการเพิ่มประสิทธิภาพของทีม. กรุงเทพฯ: บริษัทดีไซร์ จำกัด.
- อมรครี ตุ้ยระพิงค์. (2548). วิทยากรกระบวนการ (Facilitator) ศือไคร. (ออนไลน์) สืบค้นจาก <http://wdoae.doae.go.th/Learn/Learn%204.htm> [12 กันยายน 2548]
- อรจริย์ ณ ตะกั่วทุ่ง (2550). บทบาทวิทยากรกระบวนการและสมาชิกชุมชนนักปฏิบัติ. เอกสารประกอบการฝึกอบรม โครงการฝึกอบรมหลักสูตรผู้นำการจัดการความรู้ รุ่นที่ 1. บริษัท กสท. โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน) วันที่ 27-29 มีนาคม 2550.
- International Association of Facilitators. (2003). Core Facilitator Competencies. A Research and Applications Journal in Winter 2000 - Volume # 2 Number 2.
- Johnston. (1981). Indicators of Education System. London: Unesco.
- Marquardt, M.J. (1999). Action learning in action: Transforming problems and people for world-class organization learning. Palo Alto: Davies-Black Publishing.